บทที่ 11
สิทธิมนุษยชนที่สำคัญ

นับตั้งแต่มีการประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในปี 1948 เป็นต้นมา ปฏิญญาสากลฉบับนี้เป็นเสมือนเครื่องชี้นำทางให้เห็นว่าควรทำอย่างไรเพื่อให้มีการเคารพและปฏิบัติตามมาตรฐานสากลในเรื่องสิทธิมนุษยชน ต่อมาจึงมีความพยายามทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐานมากขึ้นผลที่ตามมาทำให้เกิดกฎหมายต่าง ๆ ทางด้านสิทธิมนุษยชน ทั้งที่เป็นกฎหมายหลักและกฎหมายอื่น ๆ อีกมากมาย ทั้งนี้เพื่อที่จะให้มีการปฏิบัติตามและเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพที่ได้มีการประกาศไว้

เป็นที่ยอมรับกันว่า กฎหมายพื้นฐานที่มีเนื้อหาไม่มากนักได้ส่งผลต่อมา ทำให้เกิดเป็นกฎหมายของประชาคมระหว่างประเทศร่วมกันซึ่งตั้งอยู่บนหลักการของศักดิ์ศรี และความเท่าเทียมกันของมนุษย์ กฎหมายดังกล่าวจึงเป็นของทุกชนชาติและศาสนาโดยไม่อาจมีการแบ่งแยกได้ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเปรียบเสมือนเป็นกฎหมายพื้นฐานของสิทธิมนุษยชนทั้งมวล ปฏิญญาฯ นี้ไม่มีผลผูกพันให้รัฐต่าง ๆ ต้องปฏิบัติตาม แต่ก็เป็นผลให้เกิดกฎหมายต่าง ๆ ตามมา ทั้งกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ ไม่เว้นแม้แต่ศาลยุติธรรมระหว่างประเทศก็กล่าวอ้างถึงหลักการสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ไม่โดยตรงก็โดยอ้อมด้วย สำหรับกฎหมายภายในประเทศ กฎหมายรัฐธรรมนูญนับว่าเป็นกฎหมายสูงสุดของแต่ละประเทศ และกฎหมายรัฐธรรมนูญของหลายประเทศได้บัญญัติถึงสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ไว้ เช่น กฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศกัมพูชา และประเทศในทวีปอาฟริกาหลายประเทศ เป็นต้น ที่น่าสนใจคือรัฐธรรมนูญสเปน ลงวันที่ 29 ธันวาคม 1978 ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 10 สรุปความได้ว่า "รัฐธรรมนูญนี้รับรองกฎหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามที่บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน" ส่วนกฎหมายระหว่างประเทศนั้นได้มีกฎหมายต่าง ๆ เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนออกมามากมาย ทั้งที่เป็นกฎหมายหลักและกฎหมายอื่น ๆ เป็นกฎหมายสากล

และกฎหมายภูมิภาค เป็นกฎหมายทั่วไปและกฎหมายพิเศษ แต่จะมีรัฐใดบ้างที่จะเข้าร่วมรับรองกฎหมายเหล่านี้ สิ่งที่จะต้องพิจารณาก่อนคือกฎหมายนั้นจะมีผลผูกพันประเทศที่รับรองและให้สัตยาบันอย่างไร มีข้อยกเว้นบ้างหรือไม่ และสิทธิมนุษยชนอะไรบ้างที่เป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจก่อน

11.1 แรงจูงใจให้ลงนามรับรองกฎหมายสิทธิมนุษยชน

แรงจูงใจที่สำคัญคือหลักการตามที่ประกาศไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ต้องการให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เคารพในสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน แต่ประเทศต่าง ๆ จะลงนามรับรองกฎหมายสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ หรือไม่นั้นคงจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วยคือ

11.1.1 หลักการของกฎหมายระหว่างประเทศ ปกติแล้วรัฐใดรัฐหนึ่งจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งก็สามารถกระทำได้โดยอิสระ เพราะแต่ละประเทศมีอำนาจอธิปไตยของตนเอง แต่ถ้ารัฐใดลงนามรับรองและให้สัตยาบันแก่กฎหมายระหว่างประเทศแล้ว รัฐนั้นก็มีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายนั้นด้วย นอกจากนี้ก็อาจมีมาตรการควบคุมเช่น การทำรายงานในเรื่องดังกล่าว มีการตรวจสอบตามวิธีการที่กำหนดไว้ เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ดี ก็อาจมีบางประเทศที่ยอมรับในหลักการสิทธิมนุษยชนและรับไปปฏิบัติตามโดยสมัครใจ ทำการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศโดยไม่ถูกบังคับแต่อย่างใดก็ได้ แรงจูงใจให้ปฏิบัติตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนจึงอาจเกิดขึ้นจากการที่รัฐลงนามรับรองและให้สัตยาบันกฎหมายหรือรัฐสมัครใจปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ โดยไม่มีการบังคับแต่อย่างใดก็สามารถทำได้เช่นกัน

11.1.2 การยืดหยุ่นของกฎหมาย ถ้าพิจารณากฎหมายระหว่างประเทศต่าง ๆ แล้วจะเห็นว่ามีการกำหนดวิธีการยืดหยุ่นให้รัฐที่ไม่พร้อมหรือไม่ต้องการปฏิบัติตามพันธกรณีส่วนใดส่วนหนึ่ง สามารถลงนามรับรองและให้สัตยาบันได้โดยผูกพันตามพันธกรณีในขอบเขตที่ต้องการเท่านั้น วิธีการดังกล่าวย่อมเป็นผลดีให้รัฐต่าง ๆ สมัครใจเข้าผูกพันตามพันธกรณีมากขึ้น แม้ว่าจะเป็นการผูกพันตามพันธกรณีแต่เพียงบางส่วนก็ตาม แต่ก็มีความหวังว่ารัฐต่าง ๆ เหล่านี้จะยอมรับเข้าผูกพันตามกฎหมายในส่วนอื่น ๆ มากขึ้นต่อไป

วิธีการยืดหยุ่นของกฎหมายนี้อาจทำได้หลายวิธี เช่น "การตั้งข้อสงวน" อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานแห่งยุโรป ได้กำหนดไว้ในมาตรา 64 ข้อ 1 สรุปความได้ว่า "ทุกรัฐสามารถตั้งข้อสงวน ในหัวข้อที่บัญญัติไว้ของอนุสัญญาฉบับนี้ได้โดยกฎหมายที่ใช้บังคับในอาณาเขตของรัฐนั้นไม่ต้องเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญานี้" และมาตรา 64 ข้อ 2 บัญญัติว่า "ข้อสงวนใด ๆ ที่ตั้งขึ้นตามมาตรานี้จะต้องทำรายงานสรุปเกี่ยวกับกฎหมายนั้นด้วย" เห็นได้ว่าอนุสัญญานี้กำหนดให้รัฐสามารถตั้งข้อสงวนยกเว้นไม่ปฏิบัติตามกฎหมายส่วนใดส่วนหนึ่งได้ โดยต้องทำการชี้แจงเป็นรายงานด้วยถึงกรณีตั้งข้อสงวนไว้ว่ามีความเป็นมาอย่างไรโดยย่อ ๆ นอกจากนี้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กได้บัญญัติไว้ในมาตรา 51 ด้วยเช่นกัน ให้รัฐต่าง ๆ สามารถตั้งข้อสงวนที่ไม่สามารถปฏิบัติตามได้ แต่จะตั้งข้อสงวนให้ขัดกับวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายของอนุสัญญาไม่ได้ ข้อสงวนนี้สามารถที่จะเพิกถอนในเวลาใด ๆ ก็ได้ แต่กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติกาทั้งสองไม่ได้กำหนดให้ตั้งข้อสงวนได้ แต่อย่างไรก็ดีพิธีสารเลือกรับฉบับที่สองแห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิตได้กำหนดให้ตั้งข้อสงวนได้แต่พิเศษกว่าการตั้งข้อสงวนที่กล่าวมาข้างต้นคือจำกัดการตั้งข้อสงวนให้อยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้น ไม่ได้อนุญาตให้ตั้งข้อสงวนโดยอิสระอย่างไรก็ได้คือมาตรา 2 ข้อ 1 ให้ตั้งข้อสงวนให้มีโทษประหารชีวิตในเวลาสงครามได้ โดยการพิจารณาพิพากษาคดีสำหรับคดีอาชญากรรมที่เป็นการกระทำในลักษณะทางทหารหรือเป็นคดีอุกฉกรรจ์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาสงคราม

วิธีการยืดหยุ่นของกฎหมายอีกวิธีหนึ่งสามารถทำได้โดยการให้สัตยาบันโดยมีเงื่อนไข วิธีการนี้กำหนดไว้ในอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศโดยให้รัฐลงนามให้สัตยาบันอนุสัญญาไว้ก่อนแต่จะมีผลใช้บังคับเมื่อรัฐอื่น ๆ ที่กำหนดไว้เป็นเงื่อนไขได้ทำการลงนามให้สัตยาบันอนุสัญญาฉบับนี้เช่นกัน ทั้งนี้เพราะในกรณีนี้อาจเป็นผลประโยชน์การได้เปรียบเสียเปรียบระหว่างประเทศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันจึงจำเป็นต้องให้ประเทศเหล่านี้ทั้งหมดอยู่ภายใต้กฎกติกาเดียวกัน ประเทศเหล่านี้จึงจะยินยอมปฏิบัติตามเช่น ในปี 1932 ประเทศฝรั่งเศสได้ลงนามให้สัตยาบันอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศ (ฉบับที่ 21) เกี่ยวกับการตรวจสอบแรงงานอพยพ โดยมีเงื่อนไขว่า

ประเทศสเปน ประเทศอิตาลี และประเทศโปแลนด์ จะต้องลงนามให้สัตยาบันด้วย แต่ก็ไม่มีการให้สัตยาบันของประเทศเหล่านี้เป็นต้น (Valticos 1983: 552)

และอีกประการหนึ่งคือ การหลีกเลี่ยงหรือเป็นการจำกัดข้อยกเว้นไว้ไม่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งในบางเหตุการณ์ แต่วิธีการนี้ไม่เปิดโอกาสให้รัฐต่าง ๆ ที่จะหลบหลีกได้มากนักเพราะเป็นเพียงกฎหมายบางส่วน และเป็นสาเหตุที่สำคัญเท่านั้น เช่น มาตรา 2 และมาตรา 4 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม มาตรา 4 แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 15 แห่งอนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานแห่งยุโรป มาตรา 31 แห่งกฎบัตรสังคมยุโรป และในอนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม ปี 1952 ปี 1964 และปี 1967 ได้กำหนดอนุญาตให้หลีกเลี่ยงไม่ต้องปฏิบัติตามพันธกรณีได้เป็นการชั่วคราวสำหรับประเทศที่ฐานะทางเศรษฐกิจและทรัพยากรทางการแพทย์ยังพัฒนาไม่เพียงพอ เป็นต้น (Valticos 1969: 393)

วิธีการยืดหยุ่นของกฎหมายที่กล่าวมานี้จะเป็นผลดีหรือผลเสียอย่างไรต่อรัฐต่าง ๆ ที่ลงนามรับรองให้สัตยาบันต่อกฎหมายนั้น ถ้าพิจารณาวิธีการดังกล่าวนี้ทั้งสองด้านแล้วจะเห็นว่าเป็นผลดีมากกว่าผลเสีย กล่าวคือ กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไม่ใช่สนธิสัญญาที่ประเทศคู่สัญญาจะต้องทำตอบแทนให้กันและกันเป็นหลัก แต่เรื่องกฎหมายสิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเคารพต่อหลักการสิทธิมนุษยชน เพื่อให้มีการปรับปรุงแก้ไขสภาพของสิทธิมนุษยชนให้ดีขึ้น ดังนั้นถ้าประเทศใดยังมีความไม่พร้อมหรือไม่แน่ใจจะขอปฏิบัติตามพันธกรณีแต่เพียงบางส่วนก่อนโดยอาศัยวิธีการยืดหยุ่นของกฎหมายที่เปิดโอกาสให้ย่อมเป็นการดีกว่าที่จะไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการเคารพสิทธิมนุษยชนเลย และในอีกด้านหนึ่งถ้าปรากฏว่ามีรัฐต่าง ๆ ลงนามให้สัตยาบันกฎหมายสิทธิมนุษยชนมากมายหลายฉบับแต่ไม่มีจุดประสงค์แท้จริงที่จะเคารพและปฏิบัติตามพันธกรณี นั่นย่อมไม่ใช่สิ่งที่พึงปรารถนาอย่างแน่นอน ดังนั้น วิธีการยืดหยุ่นของกฎหมายนี้ จึงเปรียบเสมือนเป็นเครื่องมือ นโยบาย หรือเทคนิคอย่างหนึ่งที่นำมาใช้ในการชักจูงให้รัฐต่าง ๆ ที่อาจจะยังไม่พร้อมด้วยเหตุผลใดเหตุผลหนึ่ง หรือไม่มั่นใจที่จะเข้าร่วมด้วย ได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือได้ทดลองในกฎหมายเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เหมาะสมกับรัฐของตนซึ่งไม่เป็นการผูกมัดจนเกินไปเสียก่อน และเมื่อมีความพร้อมมากขึ้นจึงค่อยพิจารณากฎหมายอื่น ๆ ต่อไป

11.2 สิทธิและเสรีภาพที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

แม้ว่าวิธีการยืดหยุ่นของกฎหมายจะเป็นเหมือนการกำหนดข้อยกเว้นของกฎหมายก็จริง แต่ก็ไม่ได้เป็นการยกเว้นตลอดไป เป็นเพียงวิธีการอย่างหนึ่งในทางกฎหมายที่กำหนดไว้ให้สามารถทำได้ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง หรือเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งเท่านั้น นอกจากนี้กฎหมายบางฉบับยังกำหนดให้มีการทำรายงานในส่วนที่มีการยกเว้นไว้ให้ส่งไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะมีการส่งต่อและเผยแพร่ไปยังหน่วยงาน องค์กรและประเทศต่าง ๆ อีกด้วย ส่วนกฎหมายที่สามารถกำหนดยกเว้นไม่ต้องผูกพันปฏิบัติตามได้นั้นคงไม่ได้หมายความว่าจะเป็นกฎหมายเรื่องอะไรก็ได้ ทั้งนี้เพราะกฎหมายส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของสิทธิพื้นฐานที่สำคัญของมนุษยชนเกี่ยวกับการมีชีวิตและศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่ไม่อาจจะล่วงละเมิดได้

คงจะกล่าวได้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนเป็นกฎหมายที่กำหนดถึงสิทธิของปัจเจกชน ส่วนกฎหมายภายในของแต่ละประเทศนั้นเป็นกฎหมายที่ให้การเคารพต่อความเป็นมนุษยชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ เป็นการให้ความเคารพและคุ้มครองประชาชนให้มีศักดิ์ศรี สิทธิ และเสรีภาพ อันเป็นแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ที่จะมีชีวิตอยู่ในสังคมโดยเท่าเทียมกัน กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนโดยทั่วไป[1] นั้นจะมีการกำหนดถึง "สิทธิและเสรีภาพบางประการที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไว้ด้วย" สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นสิทธิมนุษยชนที่สำคัญ จึงมีการบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ ซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงหรือยกเว้นไม่ปฏิบัติตามได้ กฎหมายระหว่างประเทศที่เป็นกฎหมายทั่วไปซึ่งกำหนดถึงสิทธิและเสรีภาพบางประการที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้นี้ มีอยู่ 3 ฉบับ[2] ยกเว้น กฎบัตรอาฟริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมืองไม่ได้มีการบัญญัติไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้คือ

---

[1] ดู "กฎหมายทั่วไป" ในบทที่ ๑ "กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ"

[2] อนุสัญญาแรงงานระหว่างประเทศที่กล่าวถึงสิทธิขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับเสรีภาพของสหภาพแรงงานและการยกเลิกการบังคับใช้แรงงาน เป็นกฎหมายที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้เช่นกัน

11.2.1 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง มาตรา 4 ข้อ 2 บัญญัติว่า "บทบัญญัตินี้ไม่ยินยอมให้มีการหลีกเลี่ยง มาตรา 6 มาตรา 7 มาตรา 8 (ข้อ 1 และข้อ 2) มาตรา 11 มาตรา 15 มาตรา 16 และมาตรา 18" กติกาฯ ฉบับนี้กำหนดถึงสิทธิและเสรีภาพที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไว้ 7 เรื่องคือ

1. มาตรา 6 เรื่อง สิทธิในชีวิต
2. มาตรา 7 เรื่อง สิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน หรือถูกลงโทษหรือได้รับการปฏิบัติอย่างโหดร้ายผิดมนุษยธรรม
3. มาตรา 8 เรื่อง สิทธิที่จะไม่เป็นทาสและถูกบังคับให้ตกอยู่ในภาวะจำยอม หรือมีการค้าทาส
4. มาตรา 11 เรื่อง สิทธิที่จะไม่ถูกจำคุกเพราะไม่อาจชำระหนี้ได้ตามสัญญา
5. มาตรา 15 เรื่อง สิทธิที่จะไม่ต้องรับผิดทางอาญา ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ในขณะกระทำการนั้น และจะไม่มีการลงโทษย้อนหลัง
6. มาตรา 16 เรื่อง สิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย และ
7. มาตรา 18 เรื่อง สิทธิในเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนา

11.2.2 อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานแห่งยุโรป

อนุสัญญาฯ ฉบับนี้ได้กำหนดไว้ในมาตรา 15 ข้อ 2 ว่า "บทบัญญัตินี้ไม่ยินยอมให้มีการหลีกเลี่ยงมาตรา 2 ยกเว้นกรณีจำเป็นเกี่ยวกับการกระทำตามกฎหมายในช่วงสงคราม และมาตรา 3 มาตรา 4 (ข้อ 1) และมาตรา 7" อนุสัญญาฯ นี้กำหนดถึงสิทธิและเสรีภาพที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไว้ 4 เรื่องคือ

1. มาตรา 2 เรื่อง สิทธิในชีวิต
2. มาตรา 3 เรื่อง สิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน หรือถูกลงโทษหรือได้รับการปฏิบัติอย่างโหดร้ายผิดมนุษยธรรม

3. มาตรา 4 เรื่อง สิทธิที่จะไม่เป็นทาส หรือมีการค้าทาส และ

4. มาตรา 7 เรื่อง สิทธิที่จะไม่ต้องรับผิดทางอาญาถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ในขณะกระทำการนั้น และจะไม่มีการลงโทษย้อนหลัง

11.2.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนอเมริกัน มาตรา 27 ข้อ 2 บัญญัติว่า "บทบัญญัตินี้ไม่ยินยอมให้มีการหลีกเลี่ยงสิทธิในมาตราต่อไปนี้ มาตรา 3 มาตรา 4 มาตรา 5 มาตรา 6 มาตรา 9 มาตรา 12 มาตรา 17 มาตรา 18 มาตรา 19 มาตรา 20 และมาตรา 23 และไม่ยินยอมให้มีการหลีกเลี่ยงเช่นกันต่อมาตรการที่จำเป็นในการให้ความคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ดังกล่าว" อนุสัญญาฯ ฉบับนี้กำหนดถึงสิทธิและเสรีภาพที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ไว้ 11 เรื่องคือ

1. มาตรา 3 เรื่อง สิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย
2. มาตรา 4 เรื่อง สิทธิในชีวิต
3. มาตรา 5 เรื่อง สิทธิในการดำรงอยู่ของมนุษยชน
4. มาตรา 6 เรื่อง สิทธิที่จะไม่เป็นทาส หรือมีการค้าทาส
5. มาตรา 9 เรื่อง สิทธิในหลักการของกฎหมายและไม่มีการลงโทษย้อนหลัง
6. มาตรา 12 เรื่อง เสรีภาพในความคิด และศาสนา
7. มาตรา 17 เรื่อง สิทธิครอบครัว
8. มาตรา 18 เรื่อง สิทธิที่จะมีชื่อ
9. มาตรา 19 เรื่อง สิทธิเด็ก
10. มาตรา 20 เรื่อง สิทธิที่จะมีสัญชาติ และ
11. มาตรา 23 เรื่อง สิทธิทางการเมือง

สิทธิและเสรีภาพที่กล่าวถึงนี้เป็นกฎหมายที่มีความสำคัญมาก แม้จะมีจำนวนไม่เท่ากันแต่เป็นการพิจารณาตามแนวความคิดที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค และประเภทของกฎหมาย

แต่รัฐแต่ละรัฐจะเคารพและปฏิบัติตามสิทธิที่กำหนดไว้นี้มากน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับสภาวะที่เป็นจริงและสภาพของการพัฒนาประเทศซึ่งแตกต่างกัน

11.3 สิทธิมนุษยชนที่สำคัญ

การจำแนกแบ่งสิทธิมนุษยชนออกเป็นชนิดหรือประเภทต่าง ๆ ในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนมีจำนวนมากขึ้นกว่าแต่ก่อน ถ้าจะต้องให้การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนโดยเลือกจากสิทธิต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ว่าสิทธิใดควรจัดไว้ในลำดับต้น ๆ หรือสิทธิใดควรจัดไว้ในลำดับถัดไป คงจะเป็นเรื่องที่ยุ่งยากไม่ใช่น้อย เมื่อพิจารณาสิทธิต่าง ๆ ทั้งหมดโดยรวมแล้ว การคุ้มครองสิทธิของบุคคลโดยตรงนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ สิทธินี้จะเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับสภาพของบุคคล หรือกระทบต่อศักดิ์ศรีของบุคคล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ควรจะพิจารณาถึงสิทธิพลเมืองที่มีลักษณะเป็นสิทธิพื้นฐานที่รัฐจะต้องให้การรับรอง สิทธินี้มักเป็นสิทธิที่กฎหมายระหว่างประเทศกำหนดให้รัฐภาคีต้องผูกพันปฏิบัติตามด้วย หรือพิจารณาจากสิทธิพื้นฐานของบุคคลตามที่มีกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดไว้ แต่อย่างไรก็ดีภายใต้การพิจารณาที่กล่าวมาควรจะเป็นสิทธิที่จะต้องให้การคุ้มครองโดยตรงและทันทีก่อน สำหรับสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในส่วนนี้จะแบ่งออกเป็นสองส่วนคือ 1. สิทธิมูลฐาน 4 ประการ และ 2. สิทธิมนุษยชนที่สำคัญ

11.3.1 สิทธิมูลฐาน 4 ประการ (Jaillardon 1996: 5) เมื่อพิจารณาสิทธิและเสรีภาพที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ทั้งหมดแล้ว จะเห็นว่าในกฎหมายแต่ละฉบับมีจำนวนที่แตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับแนวความคิดและเจตนารมณ์ของผู้ร่างกฎหมาย แต่จำนวนที่กำหนดไว้มากบ้างน้อยบ้างนั้นล้วนแต่เป็นกฎหมายที่สำคัญ ในจำนวนกฎหมายที่สำคัญนี้ มีสิทธิบางประการเป็นสิทธิมูลฐานที่สำคัญ เป็นสิทธิที่เกี่ยวกับเสรีภาพและการดำรงอยู่ของมนุษยชน สิทธิมูลฐานทั้ง 4 ประการนี้มีปรากฏอยู่ใน "อนุสัญญาแห่งกรุงเจนีวาเกี่ยวกับการคุ้มครองพลเรือนในเวลาสงคราม ลงวันที่ 12 สิงหาคม 1949" ด้วย มาตรา 3 ข้อ 1 บัญญัติพอสรุปได้ว่า

- ห้ามทำร้ายต่อชีวิตและต่อร่างกาย โดยเฉพาะการฆ่าด้วยวิธีการใด ๆ การทำให้พิการ การทรมาน การปฏิบัติต่อบุคคลด้วยความทารุณโหดร้าย

- ห้ามจับเป็นตัวประกัน
- ห้ามกระทำต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษยชาติ โดยเฉพาะด้วยการกระทำที่เป็นการเหยียดหยามและไร้มนุษยธรรม
- ห้ามการพิจารณาดำเนินคดีโดยไม่มีอำนาจตามกฎหมาย จะต้องมีการพิจารณาตามกระบวนการยุติธรรมยังศาลสถิตยุติธรรม"

หลักการดังกล่าวเป็นการประกันขั้นพื้นฐานต่อมนุษยชาติ ซึ่งเป็นสิทธิที่ตกทอดต่อ ๆ กันมาโดยไม่มีการแบ่งแยก สิทธิมูลฐาน 4 ประการคือ

11.3.1.1 สิทธิในชีวิต เป็นสิทธิประการแรกที่กล่าวถึง ในสิทธิมนุษยชน การเคารพต่อสิทธินี้เป็นความจำเป็นพื้นฐานที่สำคัญเพื่อที่จะทำให้มีการเคารพในสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ต่อไป เมื่อพิจารณากฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ แล้ว เห็นว่าสิทธินี้จะต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมายรัฐต่าง ๆ ไม่ควรให้มีการตายเกิดขึ้นโดยรัฐ แต่รัฐจะต้องมีมาตรการต่าง ๆ ที่จำเป็นเพื่อปกป้องคุ้มครองชีวิต

แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนก็กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่า ถ้าประเทศใดยังมีโทษประหารชีวิตอยู่ การลงโทษประหารชีวิตจะกระทำได้เฉพาะคดีอุกฉกรรจ์ที่สุดเท่านั้นและมีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลด้วย แต่ความพยายามที่จะยกเลิกโทษประหารชีวิตก็ยังมีอยู่ตามที่กำหนดไว้ใน "พิธีสารเลือกรับฉบับที่สองแห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองเพื่อยกเลิกโทษประหารชีวิต"

11.3.1.2 สิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน หรือถูกลงโทษ หรือได้รับการปฏิบัติที่โหดร้ายเหยียดหยามและไม่มีมนุษยธรรม การกระทำดังกล่าวจะต้องถูกห้ามโดยเด็ดขาด เจ้าหน้าที่ของรัฐจะทำการลงโทษบุคคลใดทางร่างกายหรือจิตใจ หรือปล่อยปละละเลยให้มีการกระทำดังกล่าวในลักษณะเช่นว่านี้ไม่ได้ โดยหลักการแล้วรัฐจะต้องไม่กระทำการทรมาน หรือลงโทษ หรือปล่อยให้มีการกระทำในลักษณะโหดร้ายทารุณไม่มีมนุษยธรรมในดินแดนของตน แต่ขณะเดียวกันรัฐเองจะต้องคุ้มครองบุคคลทุกคนให้มีความปลอดภัยในชีวิตร่างกาย

11.3.1.3 สิทธิที่จะไม่เป็นทาส ไม่ถูกบังคับแรงงาน และไม่มีการค้าทาส สิทธินี้มีกำหนดไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนโดยทั่วไป นอกจากนี้ยังถูกกำหนดไว้ในกฎหมายพิเศษเฉพาะประเภทต่าง ๆ อีกด้วยคือ

- อนุสัญญาเกี่ยวกับทาส (Convention relative a l'esclavage) ลงนามที่กรุงเจนีวา เมื่อวันที่ 25 กันยายน 1926 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 มีนาคม 1927
- พิธีสารแก้ไขอนุสัญญาเกี่ยวกับทาส (Protocole amendant la Convention relative a l'esclavage) ลงนามที่กรุงเจนีวา เมื่อวันที่ 25 กันยายน 1926 ได้รับการรับรองโดยสมัชชาสหประชาชาติ ตามมติที่ 794 (VIII) เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 1953 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 7 ธันวาคม 1953
- อนุสัญญาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการยกเลิกทาส การค้าทาสและหน่วยงานและผู้ทำการค้าในลักษณะเดียวกันเกี่ยวกับทาส (Convention supplementaire relative a l'abolition de l'esclavage, de la traite des l'esclaves et des institutions et pratiques analogues a l'esclavage) ลงนามที่กรุงเจนีวา เมื่อวันที่ 7 กันยายน 1956 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 เมษายน 1957
- อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ฉบับที่ 29) เกี่ยวกับการบังคับแรงงาน (ILO Convention (n 29) concemant le travail force) ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 1930 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 1932
- อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ฉบับที่ 105) เกี่ยวกับการยกเลิกการบังคับแรงงาน (IL0 Convention (n 105) concernant l'abolition du travail force) ได้รับการรับรองเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 1957 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 17 มกราคม 1959

- อนุสัญญาเพื่อการปราบปรามการค้ามนุษย์และการแสวงหาประโยชน์ในการค้าประเวณี (Convention pour la repression de la traite des etres humains et de l'exploitation de la prostitution d'autrui) ได้รับการรับรองจากสมัชชาสหประชาชาติ ตามมติที่ 317 (IV) เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 1949 และมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 25 กรกฎาคม 1951

11.3.1.4 สิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาย้อนหลัง สิทธินี้เป็นสิทธิพื้นฐานของกฎหมายอาญาปัจจุบัน และมีการบัญญัติถึงสิทธินี้ไว้คล้ายคลึงกันในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนทั่วไป

แต่อย่างไรก็ดี อนุสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐานแห่งยุโรป (มาตรา 7) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (มาตรา 15) ได้บัญญัติไว้ว่าสิทธิที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญาย้อนหลังนี้จะต้องไม่กระทบต่อการพิจารณาคดีและการลงโทษบุคคลที่ได้กระทำเป็นความผิดอาญาตามหลักกฎหมายทั่วไปอันเป็นที่รับรองโดยประชาคมนานาชาติในขณะที่มีการกระทำนั้น ในที่นี้หมายถึงกฎหมายที่ออกมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อปราบปรามอาชญากรสงคราม และการกระทำที่ทรยศต่อประเทศชาติหรือร่วมมือกับศัตรู กฎหมายนี้ถือว่าใช้ได้ แม้ว่าจะออกมาเพื่อลงโทษผู้กระทำการนั้นซึ่งเกิดขึ้นก่อนก็ตาม

รัฐต่าง ๆ จึงควรให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกต่อสิทธิมูลฐาน 4 ประการที่กล่าวไปแล้วนี้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการประกันเบื้องต้นต่อสิทธิที่จำเป็นที่พึงจะได้รับการคุ้มครองในสังคมประชาธิปไตย และจะเป็นพื้นฐานของสังคมที่ดีที่จะมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการเคารพสิทธิมนุษยชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

11.3.2 **สิทธิมนุษยชนที่สำคัญ**[1] ในส่วนนี้เป็นสิทธิมนุษยชนที่มีความสำคัญต่อมาเพื่อให้การดำรงอยู่และเสรีภาพของมนุษย์ได้เจริญเติบโตต่อไปอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ดีสิทธิในส่วนนี้อาจได้รับการปฏิบัติตามบ้าง ไม่ได้รับการปฏิบัติตามบ้าง ย่อมแล้วแต่ความพร้อมของแต่ละสังคมในขณะนั้น ๆ สิ่งที่จะช่วยให้มีการเคารพปฏิบัติตามอย่างมีประสิทธิภาพก็จำเป็นต้องพึ่งพามาตรการต่าง ๆ ด้วย อย่างเช่น การมีกฎหมาย การมีกระบวนการควบคุม การร่วมมือกันของพลเมือง เป็นต้น สิทธิเหล่านี้พอจะแบ่งออกได้เป็น

11.3.2.1 สิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยมั่นคง

สิทธินี้เป็นสิทธิที่สำคัญในสังคมประชาธิปไตย สิทธินี้เป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล บุคคลจะถูกจับกุมหรือคุมขังตามความพึงพอใจหรือละเมิดต่อกฎหมายไม่ได้ บุคคลจะต้องได้รับการประกันตามกระบวนการในทางกฎหมายให้ได้รับความเท่าเทียมกันและมีความยุติธรรม แต่อย่างไรก็ดี รัฐอาจจะจับกุมหรือกุมขังบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ ถ้ามีการกระทำที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หรือเป็นการกระทำผิดต่อกฎหมาย

11.3.2.2 สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีที่เที่ยงธรรม

สิทธินี้เป็นสิทธิที่รองรับสิทธิในเสรีภาพและความปลอดภัยมั่นคง ทั้งนี้เพราะคนเรามีเสรีภาพและความปลอดภัยมั่นคงในสังคมประชาธิปไตยได้นั้นจะต้องมีกระบวนการพิจารณาคดีที่ดีและยุติธรรม กระบวนการพิจารณาคดีที่ดีนั้นจะต้องให้บุคคลทุกคนมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางศาล จะต้องมีการจัดแบ่งศาลต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ มีระเบียบและขั้นตอนต่าง ๆ อย่างมีเหตุผล ผู้ต้องหาจะต้องได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จะต้องมีสิทธิในการต่อสู้คดีตามมาตรฐานขั้นต่ำโดยทั่วไป

11.3.2.3 สิทธิในชีวิตส่วนตัวและครอบครัว สิทธินี้เป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญอีกสิทธิหนึ่ง เพราะสถาบันครอบครัวเป็นหน่วยเล็ก ๆ ที่รวมตัวกันก่อให้เกิดสังคมขึ้น

---

[1]การจัดแบ่งเป็น "สิทธิมนุษยชนที่สำคัญ" นี้เป็นการจัดแบ่งของผู้เขียนเพื่อความสะดวกในการศึกษาเท่านั้น

รัฐจึงจำเป็นต้องดูแลให้การคุ้มครองอย่างใกล้ชิด จะต้องไม่มีการเข้าแทรกแซงในชีวิตส่วนตัวและครอบครัวโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐตามอำเภอใจ หรือละเมิดต่อกฎหมาย

11.3.2.4 สิทธิในเสรีภาพทางความคิด สิทธินี้เป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของสังคมประชาธิปไตย มีลักษณะที่เป็นเรื่องส่วนตัวและก็เป็นเรื่องของส่วนรวมด้วย ในขณะเดียวกันเป็นลักษณะที่สำคัญอันหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้เพราะถ้าไม่มีความคิดเห็นต่าง ๆ จากคน ในสังคมแล้ว ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ ก็คงจะไม่เกิดขึ้น การให้สิทธิและเสรีภาพทางความคิด มโนธรรมและศาสนาแก่บุคคลจึงเป็นเรื่องของความเชื่อมั่น ความเชื่อถือ ทำให้บุคคลนั้นมีจิตวิญญาณที่เป็นอิสระ

11.3.2.5 สิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้เป็นสิทธิเฉพาะตัวซึ่งแต่ละบุคคลมีเป็นของตนเอง และขณะเดียวกันเป็นสิทธิที่ช่วยให้สิทธิอื่น ๆ ได้รับการกล่าวถึงเพื่อพิจารณาเป็นสิทธิใหม่ ๆ ตามมาอีก สิทธินี้ถือได้ว่าเป็นสิทธิที่มีคุณค่าของมนุษย์เพราะเป็นช่องทางให้ความเห็นต่าง ๆ ได้แสดงออกมา เป็นการเรียกร้องในสิ่งที่ถูกต้องตามแนวทางสังคมประชาธิปไตย สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพในข่าวสารด้วย คือ สามารถแสวงหา รับ และส่งข่าวสารต่าง ๆ ได้

แต่อย่างไรก็ดี ก็อาจมีข้อยกเว้นที่อาจจะจำกัดสิทธินี้ได้บ้างคือเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม เพื่อป้องกันสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น เพื่อรับประกันต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดไว้

11.3.2.6 สิทธิในเสรีภาพแห่งการมีส่วนร่วมในสังคมและการเมือง เมื่อมีสิทธิในความคิดเห็นและการแสดงออก ก็ทำให้เกิดสิทธิสืบเนื่องต่อมาเพื่อการมีส่วนร่วมในสังคมและการเมือง เป็นสิทธิที่จะมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจของส่วนรวมและทางการเมือง ควรจัดให้มีองค์กรดูแลจัดการการเลือกตั้ง มีความเท่าเทียมกันในการสมัครรับเลือกตั้งและใช้สิทธิเลือกตั้ง

11.3.2.7 สิทธิที่จะไม่มีการเลือกปฏิบัติ เป็นสิทธิที่จะมีความเท่าเทียมกันของมนุษยชาติโดยไม่มีการแบ่งแยกต่าง ๆเช่น ทางเชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนาและอื่น ๆ เป็นต้น สิทธินี้ได้บัญญัติไว้ตั้งแต่ในกฎบัตรสหประชาชาติ และในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ดี เป็นความเท่าเทียมกันที่กำหนดไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน แต่ยังมีความไม่เท่าเทียมกันอยู่อีกในกฎหมายที่ใช้อยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ถ้าจะกล่าวถึงสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ทั้งหมดที่มีอยู่ในกฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนแล้วก็ดูน่าศรัทธาประทับใจ แต่สิทธิมนุษยชนจะไม่อาจเกิดขึ้นได้ถ้าประเทศต่าง ๆ ไม่ลงนามให้สัตยาบัน หรือให้ความเคารพปฏิบัติตาม แต่ก็อาจเกิดขึ้นได้เช่นกันถ้าประเทศต่าง ๆ จะดำเนินการเองด้วยความสมัครใจ โดยการเลือกที่จะเคารพสิทธิมนุษยชนบางส่วนโดยเริ่มต้นจากสิทธิมูลฐาน 4 ประการ สิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่กล่าวมาข้างต้นและสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ ในที่สุด